

**”Jag har visat
mina elever att
det faktiskt går att
producera annat än
bara tråkigheter
på en skrivmaskin.”**

Handelslärare Ulla-Britt Hammarlund.

Ulla-Britt Hammarlund, handelslärare på Sävaskolan i Visby lägger ifrån sig en packe grundkursböcker i maskinskrivning på skrivbordet i sitt arbetsrum. I rummet intill har hon just avslutat en lektion i maskinskrivningskunskap.

Där har 28 elever i årskurs 2 av den treåriga ekonomiska linjen suttit tätt tillsammans i ett normalstort klassrum och tränat affärsbrev, tabellskrivning, styckeindelning och annat.

I sullet och bullret av 28 maskiner har Ulla-Britt gått runt och gett råd och praktiska tips. T ex att inte skriva två kronor och femtio öre som "2:50", utan med kommatecken som "2,50".

— Ty det, förklarar hon, är det enklaste sättet att skriva och det går snabbare eftersom ni slipper trycka ned skifttang-enten.

— Tänk, säger Ulla-Britt, snart är de här ungdomarna ute på olika kontor och sköter delar av den administration som är så viktig för att hjulen i det här landet ska snurra.

— Jag gör ett viktigt arbete som undervisar dem. Det vet jag, men ändå straffas jag och andra handelslärare med en längre undervisningsskyldighet än de adjunkter som ibland undervisar i samma ämnen som vi, t ex data. Adjunkterna får lön för 21 timmars undervisningsskyldighet per vecka, medan vi har 27–29 schemalagda timmar för att komma upp i vår lägre lön!

— De får gärna tjäna mer på grund av sin högre utbildning, men tiden har vi alla lika mycket av. Jag får i genomsnitt arbeta en dag mer per vecka för mindre betalning. Det är fel, och en klar nedvärdering av vårt arbete att tro att vi behöver mindre tid för förberedelser och skrivningsrättningar, bara för att vi är facklärare och har en annan utbildning. Jag går ofta hem med packar av skrivelser i svensk och engelsk stenografi, maskinskrivning och kontorskunskap.

KORREKT

Ulla-Britt är en sådan människa som ofta ler, även när hon pratar om det som är angeläget och allvarligt för henne.

Hon utstrålar samtidigt noggrannhet och ordningssinne. Ett intryck som förstärks av hennes mörkblå kjol, busnelvästen och den vita skjortblusen med stråveck.

Hon kan framstå som den prydliga och korrekta representanten för kontorssverige.

Men det finns en djup och uppriktig vrede i hennes röst när hon beskriver hur just hennes lärarkår drabbas av de orättvisa reglerna kring undervisningsskyldigheten.

– Det är så fruktansvärt orättvist, säger hon. Är det kanske så att om kontorister anses ha låg status, så ska deras lärare också ha det?

Men hon är inte den som nöjer sig med att bara prata om sin besvikelse. Hon är sekreterare i RET, SFLs Riksförening för lärare i ekonomiska och tekniska ämnen som har 2 000 medlemmar och även som ordförande i gotlandskretsen av samma förening har hon länge uppmärksammat det här problemet.

– Det är destruktivt att hålla på att klaga utan att samtidigt vilja förändra. Vi har framfört våra synpunkter upprepade gånger under säkert 10–15 år. Under den tiden har vi i avtalsförhandlingar fått undervisningsskyldigheten sänkt med en timma i de nuvarande 29-timmarsämnena. Jag hinner väl bli pensionerad innan det blir en sänkning med ytterligare en timme. Men det skulle inte behöva ta så lång tid.

– Det är svårt att driva det här kravet. Vi hör till ett stort kollektiv med lärare som alla har samma problem, så vi kan inte särbehandlas. Stora grupper inom SFL har inte heller så långa semestrar som vi har. De tycker kanske att detta väger upp vår undervisningsskyldighet.

LYCKADES PÅVERKA

Men Ulla-Britt har också erfarenheter av att det går att förändra något som inte fungerar.

Så håll till godo med den här solskenshistorien om vardaglig facklig påverkan:

För några år sedan kom skolöverstyrelsen med en ny läroplan för bl a gymnasiet ekonomiutbildning, en plan som Ulla-Britt och andra handelslärare tyckte gav det viktiga ämnet stenografi en alltför styvmoderlig behandling. Stenografi som är ett tillvalsämne hade placerats *endast* i den tredje årskursen på den ekonomiska linjen, och då med 6 veckotimmar. Resultatet blev att för få elever valde stenografen eftersom det nu

ställdes mot ett annat tillval, ekonomiskt specialämne.

Ulla-Britt och många med henne ville ha det som förr, med tre veckotimmar i både andra och tredje årskurserna.

– Jag blev också upprörd av upprörda lärare från hela landet. De var rädda för att ämnet helt skulle försvinna. De fattade inte att just stenografi inte ansågs viktigt längre.

– Då ringde jag SÖ. Jag kom till en avdelningsdirektör och påpekade för honom hur illa det här slog. Dela upp stenografin på två årskurser igen, då kommer fler att välja ämnet, var mitt förslag.

Ulla-Britt hade turen att ha träffat på en avdelningsdirektör som förstod att lyssna på sakkunskap från fältet.

När utbildningspropositionen kom hade SÖ föreslagit att det skulle bli såsom alla stenografilärare ville ha det: alltså 3 timmar i årskurs 2 och tre timmar i årskurs 3. Förslaget har numera gått igenom och fungerar från och med läsåret 1986/87.

FÖRANKRADE ÅSIKTER

Gräsrötter måste säga ifrån när något är fel, säger Ulla-Britt. Jag tror säkert att aktionen hade betydelse. Jag ringde ju som sekreterare i vår riksförening och det blev därför en viss tyngd i det som jag framförde.

– Med ett fackligt engagemang har man åsikter som är förankrade. Jag visste att jag hade många medlemmar med mig.

För Ulla-Britt är det också märkligt att vissa ämnen för handelslärare värderas på ett speciellt sätt.

– När jag har affärskommunikation får jag räkna detta som ett 21 timmars ämne. Min undervisningsskyldighet blir då lägre. Affärskommunikation är nämligen klassat som teoretiskt ämne.

– Men jag kan inte förstå att det ska vara sådana här skilda värderingar av de teoretiska och de mer praktiska ämnena. Jag kan inte se att maskinskrivning är mindre viktigt än affärskommunikation. Maskinskrivning innehåller också affärskommunikation i hög grad. För- och efterarbetet är det samma.

FÖRTVIVLADE KOLLEGER

– Om Du visste så många kontorslärare som under årens lopp har ringt mig hem på kvällarna och berättat hur förtvivlade de är för att de helt enkelt inte orkar med att undervisa så mycket som de gör. Ibland tror jag att det skulle behövas någon slags solidaritetsaktion av lärarna inom SACO-SR för att den här orättvisan ska kunna ändras. Då kanske vi skulle få gehör för våra krav.

I Ulla-Britts resonemang lyser då och då igenom att hon egentligen inte betraktar handelslärarna som renodlade yrkeslärare.

– Många av oss är akademiker. Det finns tidigare facklärare som fått behörighetsförklaring för att kunna arbeta som adjunkter.

Den eviga stridsfrågan med undervisningsskyldigheten har varit den stora anledningen till att Ulla-Britt Hammarlund har engagerat sig fackligt. Men hon tycker inte att skolan utnyttjar de kunskaper som arbete i en fackförening kan ge en människa.

– Det borde tvärtom betraktas som en merit och inte som en black om foten, tycker jag. Inte minst när man söker chefs-tjänster så borde det tas hänsyn till fackliga meriter.

– Jag ser det som en samhällstjänst att vara aktiv i facket. Det är något man ska göra vissa perioder i sitt yrkesliv.

Om det händer mig något på lokal nivå, är det bra med ett starkt fackförbund bakom ryggen.

SLAPP FÖRÖDMJUKAS

– Jag minns när jag undervisade en grupp elever i stenografi. Jag hade åtta elever vilket var den absoluta gränsen för hur liten en grupp kunde vara. Så hoppade några av. Och skolledningen ville då ta bort dessa timmar för mig. Jag tyckte det var tråkigt att behöva förlora den undervisningen, men förutsatte att jag skulle få behålla min lön ograverad. Men så blev inte fallet. Jag fick löneavdrag för de missade timmarna.

– Jag kände i ryggmärgen att det var fel och sa att jag skulle återkomma. Jag ringde SFL i Stockholm som i sin tur kontaktade skolledningen. Det slutade med att jag fick behålla min lön och man förstod att ärendet hade blivit felbehandlat.

– Om jag varit oorganiserad, hade jag kanske behövt gräla mig till att få behålla lönen. Nu slapp jag tala i egen sak och kanske behöva förödmjuka mig. Det kändes väldigt viktigt.

KONTORSKARRIÄR

Ulla-Britt Hammarlund arbetar på Säveskolan i Visby sedan skolans start 1971. Det är en stor gymnasieskola, i särklass Gotlands största med över 2000 elever.

Ulla-Britt kom hit efter en lång karriär i den svenska administrationsvärlden. Både som kontorist, sekreterare och som lärare i handelsämnen.

Hon är född i Stockholm, men kom som tonåring till Gotland. Dit kom hon med sin mor som blivit änka och som inte ville att hennes enda barn skulle behöva växa upp i en orolig storstad.

Efter avslutade studier blev det jobb som kontorselev och tillfälle att lära sig yrket från grunden. Lönen var förstås dålig, men det betraktades som lärlingsutbildning och ingen tyckte att det var annat än riktigt. Även yrkeslärare har alltså fått betala för sin utbildning genom detta.

Därefter var det dags att söka ett mer kvalificerat arbete som kanslibiträde på landsfiskalskontoret i Visby. Här fick Ulla-Britt bättre lön och tillfälle att lära hur statsapparaten fungerade. Jämsides med det arbetet gick hon en hel del kvällskurser i "matnyttiga" ämnen som bokföring och fort-

sättningskurser i språk och senare även företagsekonomi. Därefter var Ulla-Britt sekreterare åt landsfogden på ön.

— Sedan läste jag vid ett tillfälle att man kunde få utbildning inom Facitskolan för att sedan få anställning som timlärare i maskinskrivning. Jag gick igenom den här kursen och var sedan timlärare och slutligen föreståndare för Facitskolan

i Visby under flera år med undervisning i maskinskrivning, maskinräkning och stenografi.

Facit spelade en stor roll för den svenska kontorsutbildningen. Företaget var t ex en av pådrivarna av den svenska standarden för affärsbrev.

När Facitskolan upphörde 1968, samtidigt som hela Facit hade börjat skaka i sina grundvalar, sökte Ulla-Britt till SÖ:s utbildning av lärare inom handel och kontor och kom in på YPI – yrkespedagogiska institutet – 1968 i Linköping.

På den tiden, innan de nuvarande lärarhögskolorna fanns, omfattade utbildningen endast 15 veckor.

– Jag minns att det var oerhört intensiva veckor. Vi började klockan 8 och höll oftast på fram till sena kvällen. Allt skulle ju hinnas med – provlektioner, metodik, psykologi, pedagogik och talteknik. Det gick bra men jag minns hur nervöst det var emellanåt.

När Ulla-Britt var färdig arbetade hon ett par år på grundskolan i Visby ända tills Säveskolan, det nya gymnasiet, blev färdigt.

TREVLIGA ELEVER

Ulla-Britt undervisar både på DK-linjen (distribution och kontor) och på den ekonomiska linjen och är huvudlärare i maskinskrivning och stenografi. Dessutom undervisar hon i svensk affärskommunikation på Komvux som är integrerat med gymnasiet.

Hon tycker att det är roligt och stimulerande att vara lärare eftersom hon nästan alltid haft trevliga elever.

– Jag har faktiskt aldrig brottats med några direkta disciplinproblem. En tid hade jag t o m en klass på den ekonomiska linjen som jag hade försökt undvika. Den var nämligen känd för att ha så många bråkiga elever. Men när en annan lärare inte stod ut med klassen, bestämde jag att trots allt försöka ta över.

– De s k busarna i den klassen visade sig vara några snälla gossar innerst inne och de blev så småningom mina kompisar. Det var 17-åriga killar som egentligen var humanister och som hade valt fel linje. De var inte alls intresserade av företagsekonomi och sådant.

– Jag fick dem att se positivt på maskinskrivningsämnet

genom att låta dem skriva dikter på lektionerna. Det var sådant som intresserade dem och de förstod att man faktiskt kunde producera annat än tråkigheter på en skrivmaskin. Det hela slutade med att vi gjorde en diktutställning inne i skolans bibliotek.

– Jag hade lyckats att skapa mening i undervisningen åt några elever som på grund av vantrivsel hade gjort den här klassen känd som skolans bråkigaste. De kände plötsligt att det var mening med deras maskinskrivningsundervisning och de andra eleverna fick också lugn och ro. En av dessa elever arbetar nu som medhjälpare på en ungdomstidning.

VILL SLUTA I TID

Ulla-Britt har ett decennium kvar tills hon ska pensioneras, men hon har en självkritisk syn på sig själv som lärare och har bestämt att försöka "gå" så fort det blir möjligt.

– TCO vill att tjänstemän ska kunna sluta redan när de är 60 år, och det tycker jag är ett bra förslag. Lärare som har med ungdomar att göra måste hela tiden se till att de kan och vill hänga med. Jag har försökt att t ex följa med i datautvecklingen så mycket jag har kunnat. Men rätt som det är kommer den dag då man kanske inte känner så stor entusiasm för att lära sig något nytt.

– För elevernas skull bör man då lämna plats åt yngre lärarkrafter.